

Baltasar Qrasian

KAMİLLİK ELMİ

Tərcüməçilər:
Abib Rzayev
Mələhət Əsədova

QANUN NƏŞRİYYATI

Baltasar Gracián

**ARTE DE
PRUDENCIA**

XVII əsr ispan mütəfəkkiri, böyük alman şairi H.Heyne-
nin təbirincə desək, “əsrinin birinci adamı” Baltasar Qrasia-
nın “Kamillik elmi” fəlsəfi traktatı uzun əsrlər nəinki dövlət
adamlarının, həm də filosofların masaüstü kitabı olub. Se-
vindirici haldır ki, belə dərin məzmunlu və eyni zamanda
anlaşıqlı əsər doğma dilimizdə nəşr olunub. Kitab həm in-
diki, həm də gələcək gəncliyi kamilliyə və saflığa qovuşdu-
racaq.

Həyatda üç şey insana xoşbəxtlik bəxş edir: müqəddəslik, sağlamlıq, müdriklik.

B.Qrasian

“Əsrinin birinci adamı...”

H.Heyne

ÖN SÖZ

Fəlsəfə elmi, müdriklik bütün elmlərdən qədimdir. Çünki insan mədəniyyətə qovuşduğu gündən humanitar və mexaniki elmlərdən daha çox və daha əvvəl həyatda səhv etməməyə, daha çox qazanc əldə etməyə və nəticədə yaxşı yaşamağa, yəni məhz müdrikliyə can atmışdır. Lakin uzun minilliklər məktəb, yazı-pozu, o dövrlərin humanitar və texniki elmlərinin əlifbasını öyrənməyə xidmət etmiş, insanın həyat və yaşamaq qaydası, ağıllı davranış yolu barədə bilgiləri isə yalnız valideynlərindən əxz etdiyi qədər olmuşdur. Bu isə əlbəttə, çox mürəkkəb və çətin məktəb olan insan həyatı üçün heç vaxt kifayət etmirdi. Ona görə ağıllı şəxslər həmişə həyat qaydalarını öyrənməyə, insanlarla çoxillik gərgin təmaslarda uğur qazanmaq üçün bu uğurun yollarını və sirlərini əxz etməyə can atırdılar. Amma adi insanlar sadəcə yaşamaq üçün, hökmdarlar, bəy və xanlar isə idarə etmək üçün öyrənirdilər. Birincilərə çətin başa gələn bu iş ikincilər üçün elə bir problem yaratmırdı. Onlar asanlıqla öz ölkələrindəki ağıllı adamları ətraflarına yığıb, onların biliklərindən və söhbətlərindən həm zövq alır, həm də əməli işlərində faydalanırdılar. Çox vaxt onlar hətta müdriklərin bu zəngin xəzinəsini inhisara alıb, onun çap olunub yayılmasına belə qısqançlıqla baxırdı-

lar. Təsadüfi deyil ki, makedoniyalı İsgəndər Aristotelə məktub yazaraq, biliklərini sistemli şəkildə nəşr etdirdiyinə üçün böyük filosofu qınamışdı.

Lakin Platon və Aristotel Hind və Çin fəlsəfi məktəbləri, klassik alman fəlsəfəsi böyük və dərin olmaqla bir o qədər də həyatın fəvqündədir və hələ də milyonlar üçün əlçatmaz və dərkolunmaz olaraq qalır. Ona görə insanlara, hər səhər evdən çıxıb işə, bir növ döyüş meydanına gedən sırası adamlara, ən çox isə yenicə həyata atılan gənclərə həyatda onların əlindən tutacaq biliklər çox lazımdır. Bu cür biliklər xəzinəsini yaradanlara ən parlaq nümunə XVII əsr İspan yazıçısı və mütəfəkkiri Baltasar Qrasiandır. Qrasianın əsərləri çoxdur və onların ən məşhuru və gözəli heç şübhəsiz ki, “Kamillik elmi” fəlsəfi traktatıdır. Qrasiyanın həyat müdrikliyinin, mənəvi biliklərin Aristoteli sayıla bilər.

“Kamillik elmi” əsərinin daha vacib bir cəhəti onun insan mənəviyyətinə, insan əxlaqına verdiyi qiymət və hər aforizmdə mənəvi gözəlliyin son nəticədə insana gətirdiyi qələbələrin labüdlüyünə olan inamdır. Bu 300 müdrik kəlamın toplandığı mücrü kimin beyninə və qəlbinə hakim olarsa, o şəxs həyatda heç vaxt ədalətsiz bir addım atmaz və haqsızlığa dözməz.

Bir neçə il bundan qabaq nəşr olunmuş “Dünya filosofları” kitabında Qrasiyanın “Kamillik elmi” əsərindən bir neçə aforizm ilk dəfə Azərbaycan dilində çap olunmuşdu. Bu gün isə oxucular bu dahiyənə əsəri tam şəkildə öz doğma dillərində oxumaq imkanı əldə edir.

Beləliklə, əziz oxucu! İnanırıq ki, əgər gəncsənsə bu əsər sənə üçün məktəb, yaşlısansa – təsəlli olub, masaüstü kitabına çevriləcək.

Əlisa NİCAT

1. Artıq hər şey, ən çox da şəxsiyyət kamilləşib. İndi bir müdrikdən daha çox kamillik tələb olunur, nəinki keçmişdə yeddisindən¹. Vaxtilə bütöv bir xalqla rəftarda lazım olduğundan daha çox məharət indi bir adamla rəftarda lazımdır.

2. Xasiyyət və mədəniyyət – insanın bütün məziyyətlərini əks etdirən iki dayaqdır. Biri digəri olmadan yarımcıqdır. Təkcə təhsil azdır, istedadın olması gərəkdir. Cahilin bədbəxtliyi ondadır ki, o, həyat amalını, məşğuliyyətini, doğma diyarda, dostlar arasında yerini seçməkdə səhv edir.

3. Niyyətini bildirmədən hərəkət et. Gözlənilməzlik – müvəffəqiyyətin rəhnidir. Açıq oyunun nə xeyri, nə sevinci olar. Öz məqsədini bildirməsən, hamıda, xüsusilə də, yüksək vəziyyətin ümumi intizar doğurduğu, niyyətlərin sirlərə bölündüyü, bu müəmmalı anlaşılmazlığın ehtiram

¹ Yeddi müdrik deyəndə b.e.ə. VII-VI əsrlərdə qədim Yunanıstanda yaşamış filosoflar və dövlət adamları: Fales, Pittak, Solon, Kleobul, Periandr, Xilon, Biant nəzərdə tutulur. Bəzən onların sırasında Mison və Anaxarsisin də adı çəkilir.

təlqin etdiyi yerdə böyük marağ oyadarsan. Hətta başa düşülmək istədikdə belə ürəyiaçıqlıqdan və səmimilikdən qaç, heç kimin qəlbinə soxulmasına imkan vermə. Təmkinlilik kamilliyin məbədidir. Niyyəti açıqlamaq onu məhv etmək deməkdir, belə halda onun qüsurları qabaqcadan aşkar edilər, müvəffəqiyyətsizliyə uğramaq isə iqiqat fəlakət olar. Diqqəti özünə cəlb etməkdən ötrü həmişə ulu Tanrının yolunu tut.

4. Müdriklik və mərdlik – əzəmətin təməlidir. Bunlar əbədidir və insana əbədiyyət bəxş edir. İnsan daha çox öyrəndikcə, daha çox insan olur; aqıl adam qüdrətlidir. Cahil üçün dünya zülmətdir. Ağıl insanın gözü, qüdrət isə əlləridir. Mərdlik olmasa, müdriklik faydasızdır.

5. Qoy sənə möhtac olsunlar. Bütü səcdəgah edən heykəltəraş deyil, ona sitayiş edəndir. Yaxşısı budur ki, səndən xahiş etsinlər, nəinki minnətdarlıq bildirsinlər. Alçaq minnətdarlığa arxalanmaq nəcib ümidləri talan etməkdir. Birinci nə qədər unutqandırsa, ikinci bir o qədər hafizəlidir. Asılı olanlar minnətdar olanlardan daha faydalıdır: susuzluğunu söndürən bulaqdan üz döndərəcə, sıxılmış portağal qızıl qabdan bataqlığa atılacaq. Ehtiyacın sonu dostluğun, sənə edilən qulluğun sonu deməkdir. Ona görə sənin üçün həyatın birinci qaydası belə olsun: sənə olan ehtiyacı saxlamağa çalış, onu tam ödəmə, hətta rəislərinin də qoy həmişə sənə ehtiyacı olsun. Ancaq fikirlərini gizli saxlamaq naminə yalan danışma, aldatma, öz rifahın, xeyrin üçün heç kəsə pislik etmə.